

УДК 339.5

DOI 10.32342/2074-5362-2022-2-33-5

А.С. МАГДІЧ,

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро (Україна)*

С.В КУЗЬМІНОВ,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро (Україна)*

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ

У статті досліджується вплив структурних змін в торговельних потоках провідних країн на стан глобальної економіки, тенденції її якісних змін та наслідки цього процесу. Аналіз агрегованої географічної структури світової торгівлі демонструє чітке виділення трьох регіонів, де концентруються центри експорту та імпорту товарів: Азія, Європа, Північна Америка. Три інших великих регіони (Африка, Південна та Центральна Америка, Австралія та Нове Зеландія) не можуть суттєво впливати на загальну ситуацію, оскільки їх сукупна питома вага у світовому товарообороті становить лише близько 7,5%. Було встановлено, що в останні шість років продовжуються тенденції змін у групі лідерів, які пов'язані з подальшим перерозподілом світових ринків. Було виділено п'ять країн-лідерів за показником загального товарообігу у 2021 р. До цієї п'ятірки входять Китай, США, Німеччина, Нідерланди та Японія. Вони представляють усі три центри світової торгівлі. Для оцінки ступеню синхронізації структури світової торгівлі та зовнішньої торгівлі країн-лідерів було розраховано коефіцієнти кореляції цих структур. Найбільш пов'язаною зі світовою структурою експорту є структура експорту США, а світового імпорту – структура імпорту Німеччини.

Проведений аналіз показав, що в укрупненій географічній структурі світової торгівлі відбуваються зміни, які пов'язані зі швидким розширенням питомої ваги азієцького регіону. Північна Америка та Європа втрачають свої позиції як за загальним показником міжнародного товарообігу, так і за окремими його складовими. Аналіз продуктової структури експорту та імпорту підтвердив наявність як загальних тенденцій у її змінах, так і особливості окремих країн. Не дивлячись на останнє, виявлений надзвичайно тісний зв'язок між продуктовою структурою зовнішньої торгівлі країн-світових лідерів та світу в цілому. Це дає підґрунтя для поширення висновків щодо тенденцій, яку будуть виявлені для країн-лідерів, на світову торгівлю взагалі.

Ключові слова: міжнародна торгівля, експорт, імпорт, структура зовнішньої торгівлі, структурні зрушення, світові ринки

The article examines the impact of structural changes in trade flows of leading countries on the state of the global economy, trends in its qualitative changes, and the consequences of

this process. The analysis of the works of domestic and foreign scientists on this issue gives understanding of the lack of research on certain elements and factors that affect the dynamics of processes occurring in modern trade against the background of global economic events and shifts, such as Brexit, the COVID-19 pandemic, Russian aggression against Ukraine, etc. Therefore, to understand the general trends in the development of international trade and the world economy as a whole, special attention should be paid to the study of changes occurring in the foreign trade of key players, the leaders of global trade.

An analysis of the aggregated geographic structure of world trade shows a clear separation of three regions where the centers of export and import of goods are concentrated: Asia, Europe, and North America. Three other large regions (Africa, South and Central America, Australia and New Zealand) cannot have a significant impact on the overall situation, as their combined share in world trade is only about 7.5%. The last six years have seen continuing trends of changes in the group of leaders, which are connected with the further redistribution of world markets, continue. But, if North America did not manage to achieve a positive trade balance, even during the tough foreign trade policy of D. Trump, Europe and Asia, however, maintained an excess of exports over imports, although imports grew more dynamically.

Five leading countries have been identified by the indicator of total turnover in 2021. These five include China, the US, the Netherlands and Japan. They represent the three centers of world trade. Their total share in world exports is 37.4%, and in world imports - 38.0%. This gives reason to hypothesize that the general state and structure of world trade largely depend on the activities of these countries. Examining the changes that have taken place in the product structure of exports, it is possible to highlight several trends that are common to all leading countries. First of all, over the last 6 years, the specific weight of fuel and mineral supplies to the world market has increased in the structure of both global exports and all leading countries' exports. Secondly, the growth of the specific weight of exports of chemical industry products can be attributed to the general trends of both world trade and certain leading countries. Thirdly, in contrast to the previous two upward trends, the share of trade in telecommunications equipment shows an overall downward trend.

To assess the degree of synchronization of the structure of world trade and foreign trade of the leading countries, the correlation coefficients of these structures have been calculated. The most closely related to the world export structure is the US export structure, and the most closely related to the world import structure is the Germany's import structure. This not only confirms the hypothesis about the decisive influence of these leading countries on world markets, but also provides grounds for forecasting world trends based on the study of foreign trade of individual countries.

Thus, the conducted analysis showed that certain changes are taking place in the aggregated geographical structure of world trade, which are associated with the rapid expansion of the specific weight of the Asian region. North America and Europe are losing their positions both in terms of the international trade turnover and in terms of its individual components. The analysis of the product structure of exports and imports has confirmed the presence of both general trends in their changes and the peculiarities of individual countries. Despite the latter, a very close connection has been found between the product structure of foreign trade of world leaders and the world as a whole. This provides a basis for extending the conclusions regarding the trends that will be revealed for the leading countries to world trade in general.

Keywords: *international trade, exports, imports, structure of foreign trade, structural changes, world markets*

Вступ. Торгівля є однією з найстаріших форм міжнародного співробітництва. Не дивлячись на досить швидке зростання інших форм співпраці та появу нових, торгівля залишається наймасштабнішою з них. З одного боку, вона досить динамічно реагує на події, які відбуваються у тих чи інших регіонах світу, а з іншого – саме міжнародна торгівля чинить суттєвий вплив на

внутрішні процеси, що відбуваються у національних економіках. Тому аналізуючи стан світової торгівлі та тенденції змін у її структурі (як географічній, так і продуктивній), можна скласти загальну картину «здоров'я» світової економіки в цілому.

Динамічність змін сучасного суспільства надає динамізму й процесам, що відбуваються у глобальній торгівлі. Деякі зміни відображаються зразу, інші ж можна буде помітити лише з часом. Як справедливо зазначається у звіті Thomson Reuters Institute щодо світової торгівлі у 2022 р. «торгова війна між Сполученими Штатами (США) та Китаєм, тарифи у відповідь, санкції, інфляція, політична нестабільність, вторгнення Росії в Україну та Brexit — усе це має наслідки для світової торгівлі. Звичайно, деякі з більш безпосередніх наслідків можна віднести до пандемії, але інші політичні ініціативи, такі як Brexit, обіцяють мати наслідки, які поширяться в далекому майбутньому» [1].

Хоча Україна і не належить до центрів світової торгівлі (її питома вага у світовому експорті товарів становить лише 0,3% [2]), але порушення у постачанні українського продовольства на світові ринки, викликані російською агресією, можуть спровокувати світову продовольчу кризу. Коли ж мова йде про провідних гравців у цій сфері, то очевидно, що світова економіка знаходиться у прямій залежності від тих процесів, які відбуваються в зовнішній торгівлі таких країн. Тому постійне відслідковування тенденцій у структурі зовнішньої торгівлі центрів світової торгівлі завжди є актуальним.

Метою нашого дослідження є з'ясування сучасних тенденцій у географічній структурі світової торгівлі товарами та продуктивній структурі експортно-імпортних операцій країн, які можна вважати центрами міжнародної торгівлі.

Огляд сучасної літератури. Дослідження проблем зовнішньої торгівлі мають багатомілітні історію. Починаючи від меркантилістів і до сьогодення економісти багато уваги приділяють як позитивістському, так і нормативному аналізу світової торгівлі, намагаючись обґрунтувати ті чи інші рекомендації для зовнішньоторговельної політики держави. Серед публікацій можна зустріти як дослідження досить глибоких історичних коренів сучасної міжнародної торгівлі [3], так і аналіз процесів, які почали себе проявляти лише в останні роки. Зокрема, особлива увага приділяється з'ясуванню взаємозалежності світової торгівлі та національних економік тих регіонів, які сьогодні відіграють суттєву роль у глобальних процесах [4].

Досить глибоко аналізуються проблеми світової торгівлі й у вітчизняній науковій літературі. Деякі автори намагаються переосмислити місце міжнародної торгівлі у сучасній світовій економіці під впливом новітніх процесів [5] або ж емпірично перевірити достовірність сучасних теорій світової торгівлі [6]. Робляться численні спроби моделювання міжнародної торгівлі товарами та послугами [7], а також розробки прогнозів динаміки світового та регіонального товарообігу на перспективу [8]. Гордєєва Т.Ф. обґрунтовує наявність суттєвого впливу торгівлі на стан світового господарства взагалі та тлумачить ступінь інтенсивності світової торгівлі як показник міжнародної інтеграції [9]. Не залишаються поза увагою й проблеми державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, зокрема, в кра-

інах Європейського Союзу [10]. В останні роки значно активізувалися дослідження впливу новітніх чинників на світову торгівлю, зокрема, світової пандемії [11]. Разом з тим, динамічність процесів, які відбуваються у світовій торгівлі, залишають цю тему актуальною завжди. Для розуміння загальних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі та світового господарства в цілому особливої уваги потребує дослідження змін, які відбуваються у зовнішній торгівлі ключових гравців – лідерів глобальної торгівлі.

Методологія та інформаційна база дослідження. Для досягнення поставленої мети на першому етапі потрібно дати оцінку загальних змін у співвідношенні участі у світовій торгівлі окремих регіонів. При цьому використовувався метод динамічного компаративного аналізу.

Другим кроком стало виділення лідерів глобальної торгівлі, який проводився з використанням структурного аналізу. На підставі нього були виділені 5 країн, які мають найбільший зовнішньоторговельний оборот в торгівлі товарами та проведено дослідження змін у продуктивній структурі їх експорту та імпорту за період з 2016 до 2021 р.

Інформаційною базою дослідження була статистична інформація, яка наводиться Світовою організацією торгівлі, Світовим банком, Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними організаціями.

Виклад результатів дослідження.

Аналіз агрегованої географічної структури світової торгівлі демонструє чітке виділення трьох регіонів, де концентруються центри експорту та імпорту товарів: Азія, Європа, Північна Америка (табл.1). Три інших великих регіони (Африка, Південна та Центральна Америка, Австралія та Нове Зеландія) не можуть суттєво впливати на загальну ситуацію, оскільки їх сукупна питома вага у світовому товарообороті становить лише близько 7,5%.

Таблиця 1

Світова торгівля товарами: регіональний аспект (2016/2021 р.)

Регіон	Експорт		Імпорт		Товарообіг	
	млрд.дол.	відсотків	млрд.дол.	відсотків	млрд.дол.	відсотків
Світ	16 036/22 328	100	16 206/22 587	100	32 242/44 915	100
Азія	5 758/8 502	35,9/38,1	5 210/7 912	32,1/35,0	10 968/16 414	34,0/36,5
Європа	5 991/7 987	37,4/35,8	5 894/8 010	36,4/35,5	11 885/15 997	36,9/35,6
Північна Америка	2 215/2 757	13,8/12,3	3 062/3 963	18,9/17,5	5 277/6 720	16,4/15,0
Південна та Центральна Америка	511/714	3,2/3,2	539/744	3,3/3,3	1 050/1 458	3,3/3,2
Африка	361/561	2,3/2,5	500/629	3,1/2,8	861/1 190	2,7/2,6
Австралія та Нова Зеландія	361/390	1,4/1,7	232/311	1,4/1,4	458/701	1,4/1,6

Розраховано за: WTO STATS. URL: <https://stats.wto.org/>

Більш детальний аналіз табл. 1 дозволяє зробити кілька цікавих висновків, які можуть стати підґрунтям для прогнозування подальших змін у світовій торгівлі.

1. В останні шість років продовжуються тенденції змін у групі лідерів, які пов'язані з подальшим перерозподілом світових ринків. Саме у цей період відбулися кардинальні зміни у співвідношенні питомої ваги у світовій торгівлі основних гравців – Європи та Азії. Якщо у 2016 р. Європа мала найбільші у світі показники експорту товарів, їх імпорту та, відповідно, й загального товарообороту, то за станом на 2021 р. вона зберегла лідерство лише за показником імпорту. Однак воно залишилося зовсім невеликим: якщо у 2016 р. питома вага Європи у імпорті товарів була на 2,3 відсоткових пункти більша ніж Азії, то у 2021 р. цей розрив скоротився до 0,5 відсоткових пункти. В цілому частка Азії у загальному товарообігу зросла на 2,5 відсоткових пункти. Це відбулося, головним чином за рахунок скорочення питомої ваги Європи (на 1,3 відсоткових пункти) та Північної Америки (на 1,4 відсоткових пункти).

2. Азія та Європа мають позитивне сальдо зовнішньоторгового балансу. Про нього краще судити не співставляючи експорт та імпорт в абсолютних значеннях (через використання різних цінових підходів ці показники можуть бути не співставними, що наглядно видно з не співпадіння загальної суми світового експорту загальній сумі світового імпорту), а порівнюючи їх питому вагу у загальносвітових показниках. Разом з тим, в досліджуваному періоді і у Азії, і у Європі імпорт зростав скоріше, ніж експорт, що призвело до їх зближення. Якщо у 2016 р. в Азії питома вага експорту перевищувала аналогічний показник по імпорту на 3,8 відсоткових пункти, то у 2021 р. перевищення склало 3,1 відсоткових пункти. Для Європи ж ці показники фактично зрівнялися: у 2021 р. перевищення становило лише 0,3 відсоткових пункти проти 1,0 пункту у 2016 р. Слід зазначити, що попри усі старання адміністрації президента США Д. Трампа та навіть так звану торговельну війну з Китаєм, Північній Америці не вдалося поліпшити ситуацію з торговельним балансом: перевищення питомої ваги імпорту над експортом становить 5,2 відсоткових пункти, як і було на початок періоду.

Таким чином, конкурентна боротьба на світових ринках буде тільки загострюватися, а регіональні суперечності наростати. Подібні висновки підтверджуються й тоді, коли деталізуємо структуру світової торгівлі у розрізі країн.

Табл. 2 демонструє зміни у географічній структурі світової торгівлі товарами за період з 2016 по 2021 р. До неї включена інформація щодо 18 найбільших учасників міжнародної торгівлі (за показником частки країни у загальносвітовому товарообігу). Звичайно, легко помітити значну диференціацію країн за участю у світовій торгівлі. Особливо значною є така диференціація у верхній частині таблиці. Так питома вага лідера (Китаю) у п'ять разів більша ніж Великої Британії та Італії, яку посідають, відповідно, 9 та 10 позицію. З іншого ж боку, їх показник менш ніж у два рази перевищує показник Швейцарії, яка замикає таблицю.

Таблиця 2

Питома вага країн-лідерів у світовій торгівлі товарами

Країни	Експорт				Імпорт				Товарообіг			
	млрд. дол.		відсотків		млрд. дол.		відсотків		млрд. дол.		відсотків	
	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021
Світ	16036	22328	100	100	16206	22587	100	100	32242	44915	100	100
Китай	2098	3364	13,1	15,1	1588	2689	9,8	11,9	3686	6053	11,4	13,5
США	1451	1754	9,0	7,9	2250	2935	13,9	13,0	3701	4689	11,5	10,4
Німеччина	1334	1632	8,3	7,3	1055	1420	6,5	6,3	2389	3052	7,4	6,8
Нідерланди	571	837	3,6	3,7	501	758	3,1	3,4	1072	1595	3,3	3,6
Японія	645	756	4,0	3,4	608	769	3,8	3,4	1253	1525	3,9	3,4
Гонг Конг	517	670	3,2	3,0	547	712	3,4	3,2	1064	1382	3,3	3,1
Франція	501	585	3,1	2,6	568	714	3,5	3,2	1069	1299	3,3	2,9
Республіка Корея	495	644	3,1	2,9	406	615	2,5	2,7	901	1259	2,8	2,8
Велика Британія	411	468	2,6	2,1	636	693	3,9	3,1	1047	1161	3,2	2,6
Італія	462	610	2,9	2,7	407	558	2,5	2,5	869	1168	2,7	2,6
Бельгія	398	545	2,5	2,4	379	510	2,3	2,3	777	1055	2,4	2,3
Канада	390	508	2,4	2,3	413	504	2,5	2,2	803	1012	2,5	2,3
Мексика	374	495	2,3	2,2	398	522	2,5	2,3	772	1017	2,4	2,3
Індія	265	395	1,7	1,8	362	558	2,2	2,5	627	953	1,9	2,1
Сінгапур	330	457	2,1	2,0	283	406	1,7	1,8	613	863	1,9	1,9
Тайвань	280	447	1,7	2,0	230	382	1,4	1,7	510	829	1,6	1,8
РФ	282	494	1,8	2,2	192	304	1,2	1,3	474	798	1,5	1,8
Швейцарія	303	380	1,9	1,7	270	324	1,7	1,4	573	704	1,8	1,6

Розраховано за: WTO STATS. URL: <https://stats.wto.org/>

Звертає на себе увагу ще один факт. З досліджуваних 18 країн 12 мають позитивне сальдо торговельного балансу. Для інших же країн спостерігається незначне перевищення питомої ваги імпорту над питомою вагою експорту (від 0,05 відсоткових пункти Японії до 1,0 відсоткового пункту у Великій Британії). Тому можна стверджувати, що в цілому для лідерів світової торгівлі характерне позитивне або більш-менш збалансоване сальдо торговельного балансу. Виключення складають лише США, де цей від'ємний показник сягає 5,1 відсоткового пункту. Більше того, він має тенденцію до збільшення за останні 6 років.

Показово, що лише п'ять країн за досліджуваній період збільшили свою частку у світовому товарообігу. Чотири з них мають стійке позитивне сальдо торговельного балансу і лише одна (Індія) – від'ємне. Звичайно, немає підстав вважати, що позитивне сальдо є гарантією поліпшення позицій у світовій торгівлі, але досягти цього більші шанси мають саме такі країни.

З метою дослідження тенденцій змін у продуктивній структурі міжнародної торгівлі виділимо п'ять країн-лідерів за показником загального товарообігу у 2021 р. До цієї п'ятірки входять Китай, США, Німеччина, Нідерланди та Японія. Вони представляють усі три центри світової торгівлі. Їх загальна частка у світовому експорті становить 37,4%, а у світовому імпорті – 38,0%. Це дає підстави висунути гіпотезу, що загальний стан та структура світової торгівлі значною мірою залежать саме від діяльності цих країн.

Для перевірки висловленої гіпотези та виявлення тенденцій змін у продуктивній структурі світової торгівлі проаналізуємо відповідні показники, які наведені у табл. 3 та 4. Табл. 3 демонструє структуру світового експорту та експорту обраних країн. Досліджуючи зміни, які відбулися у продуктивній структурі експорту, можна виділити кілька тенденцій, які властиві практично для усіх країн лідерів. Слід звернути увагу на наступні, які, на перший погляд, суперечать традиційним уявленням про напрямки структурних зрушень.

1. За останні 6 років, у структурі як світового експорту, так і усіх країн-лідерів *збільшилася питома вага постачання на світовий ринок палива та корисних копалин*.

Так, питома вага палива та корисних копалин у світовому експорті зросла з 12,7% до 16,4% (зокрема палива з 9,3 до 11,4%). І хоча країни-лідери світової торгівлі не є основними постачальниками корисних копалин на світовий ринок (США як найбільший постачальник концентрує лише 8,5% світового експорту), усі вони збільшили питому вагу цієї продукції у структурі експорту. Інколи це намагаються пояснити зростанням світових цін особливо на енергетичні ресурси. Звісно, частка правди в цьому є. Але, якби це насправді було так, то темпи зростання цього показника і усіх країн було б приблизно однакові. Однак насправді, наприклад, у США частка експорту продукції видобувної промисловості зросла з 8,9 до 17,4%, а частка палива – з 6,5 до 13,7%, тобто вдвічі. Це є відображення посилення ролі США на світовому ринку енергоресурсів, яке ще більше закріпилося через санкції Євросоюзу проти росії у 2022 р. через розв'язану нею війну в Україні.

2. До загальних тенденцій як світової торгівлі, так і окремих країн-лідерів можна віднести *зростання питомої ваги експорту продукції хімічної промисловості*. Якщо у попередні роки за рахунок експорту капіталу здійснювався перетік хімічних підприємств з розвинених країн у країни з нижчим рівнем розвитку, то сьогодні такий рух уповільнився. По-перше, сучасні технології значно зменшують навантаження, яке чинять хімічні виробництва на навколишнє середовище, що знижує стимули їх переведення за кордон. По-друге, хімічне виробництво є виробництвом зі значною часткою доданої вартості, що заохочує експортувати його продукції.

3. На відміну від двох попередніх тенденцій до зростання, *питома вага торгівлі телекомунікаційним обладнанням демонструє загальну тенденцію до зниження*. Це можна пояснити тим, що в останні роки спостерігається прискорене зростання міжнародних інвестицій саме у сферу діяльності, яке реалізується у наблизенні відповідних виробництв до основних місць споживання і зменшенні потреби у міжнародній торгівлі цими товарами.

Таблиця 3

Продуктова структура експорту товарів світових лідерів

Товарні групи	Світ						Китай						США						Німеччина						Нідерланди						Японія					
	млрд. дол		відсотків		млрд. дол		відсотків		млрд. дол		відсотків		млрд. дол		відсотків		млрд. дол		відсотків		млрд. дол		відсотків		млрд. дол		відсотків		млрд. дол		відсотків					
	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021					
Загальний обсяг	16035	22328	100	100	2097,6	3363,8	100	100	1451,0	1754,3	100	100	1334,3	1632,0	100	100	570,6	836,5	100	100	645,1	756,0	100	100	645,1	756,0	100	100	645,1	756,0	100	100				
Сільськогосподарська продукція	1584	2162	9,9	9,7	75,4	88,5	3,6	2,6	164,4	201,5	11,3	11,3	87,5	104,2	6,6	6,4	98,7	129	17,3	15,4	10,5	14,1	1,6	1,9	10,5	14,1	1,6	1,9	10,5	14,1	1,6	1,9				
у т.ч. продукти харчування	1356	1848	8,5	8,3	66,2	77,1	3,2	2,3	135,4	170,3	9,3	9,3	76	88,7	5,7	5,4	82,7	105,9	14,5	12,7	5,8	9,4	0,9	1,2	5,8	9,4	0,9	1,2	5,8	9,4	0,9	1,2				
Паливо та корисні копалини	2033	3654	12,7	16,4	50,5	87,8	2,4	2,6	129,2	305,1	8,9	17,4	56,6	100,6	4,2	6,2	83,2	134,3	14,6	16,1	24,3	36,8	3,8	4,9	24,3	36,8	3,8	4,9	24,3	36,8	3,8	4,9				
у т.ч. паливо	1492	2547	9,3	11,4	26,8	41,6	1,3	1,2	93,9	239,6	6,5	13,7	25,5	45,5	1,9	2,8	65,4	101,6	11,5	12,1	9,4	10,2	1,5	1,3	9,4	10,2	1,5	1,3	9,4	10,2	1,5	1,3				
Продукція промислового виробництва	11031	14866	68,8	66,6	1965,6	3145,1	93,7	93,5	968,9	1079,5	66,8	61,5	1160,5	1402,3	87,0	85,9	383	571,1	67,1	68,3	563,2	648	87,3	85,7	563,2	648	87,3	85,7	563,2	648	87,3	85,7				
у т.ч. чавун та сталь	343	585	2,1	2,6	55,3	84,4	2,6	2,5	13,5	15,1	0,9	0,9	24,4	34,2	1,8	2,1	11,6	16,1	2,0	1,9	26,2	34,8	4,1	4,6	26,2	34,8	4,1	4,6	26,2	34,8	4,1	4,6				
продукція хімічної промисловості	1819	2785	11,3	12,5	121,8	264,1	5,8	7,9	197,2	269,9	13,6	15,4	211,9	303	15,9	18,6	92,8	132	16,3	18,2	64,3	94,7	10,0	12,5	64,3	94,7	10,0	12,5	64,3	94,7	10,0	12,5				
машини та транспортне обладнання	5613	7343	35,0	32,9	985,5	1621,6	47,0	48,2	505,9	538	34,9	30,7	667,3	751,6	50,0	46,1	187	266,8	32,8	31,9	385,5	420	59,8	55,5	385,5	420	59,8	55,5	385,5	420	59,8	55,5				
зокрема телекомунікаційне обладнання	685	732	4,3	3,3	277,5	289,2	13,2	8,6	50,9	41,2	3,5	2,3	24,1	26,8	1,8	1,6	43,1	50,2	7,6	6,0	13,6	6,5	2,1	0,9	13,6	6,5	2,1	0,9	13,6	6,5	2,1	0,9				
транспортне обладнання	2020	2121	12,6	9,5	106,2	192,7	5,1	5,7	161,8	154,2	11,2	8,8	336,5	313,3	25,2	19,2	33,9	38,8	5,9	4,6	179,3	169	27,8	22,3	179,3	169	27,8	22,3	179,3	169	27,8	22,3				
продукція автомобілебудування	1366	1471	8,5	6,6	48,2	93,3	2,3	2,8	128	125,5	8,8	7,2	247,2	246,7	18,5	15,1	21,8	22,7	3,8	2,7	145,2	139	22,5	18,3	145,2	139	22,5	18,3	145,2	139	22,5	18,3				
продукція текстильної промисловості	281	354	1,8	1,6	104,6	145,5	5,0	4,3	13,2	13,1	0,9	0,7	13,4	15	1,0	0,9	5,7	7,4	1,0	0,9	6,4	6,2	1,0	0,8	6,4	6,2	1,0	0,8	6,4	6,2	1,0	0,8				
одяг	445	548	2,8	2,5	158,1	176	7,5	5,2	5,7	6,1	0,4	0,3	17,4	26,6	1,3	1,6	9,7	16,5	1,7	2,0	0,6	0,9	0,1	0,1	0,6	0,9	0,1	0,1	0,6	0,9	0,1	0,1				

Розраховано за: WTO STATS. URL: <https://stats.wto.org/>

Таблиця 4

Продуктова структура імпорту товарів світових лідерів

Товарні групи	Світ			Китай			США			Німеччина			Нідерланди			Японія				
	млрд. дол		відсотків	млрд. дол		відсотків	млрд. дол		відсотків	млрд. дол		відсотків	млрд. дол		відсотків	млрд. дол		відсотків		
	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	
Загальний обсяг	16206,5	22586,6	100	100	1587,9	2688,6	100	100	1055,3	1420,1	100	100	500,8	758,0	100	100	607,7	769,0	100	
Сільськогосподарська продукція	1603,5	2195,8	9,9	9,7	154,9	272,8	9,8	10,1	159,1	227,9	7,1	7,8	107,7	129,9	10,2	9,1	67,1	91,2	13,4	12,0
у т.ч. продукти харчування	1357,7	1875,6	8,4	8,3	99,7	205,6	6,3	7,6	137,5	193,9	6,1	6,6	90,5	112,0	8,6	7,9	59,0	79,0	11,8	10,4
Паливо та корисні копалини	2129,4	3856,7	13,1	17,1	326,2	789,3	20,5	29,4	205,7	307,9	9,1	10,5	117,1	202,8	11,1	14,3	87,1	147,3	17,4	19,4
у т.ч. паливо	1532,7	2614,8	9,5	11,6	176,5	402,5	11,1	15,0	163,1	223,7	7,2	7,6	78,1	127,4	7,4	9,0	69,8	117,0	13,9	15,4
Продукція промислового виробництва	11875,1	15787,7	73,3	69,9	1029,9	1561,9	64,9	58,1	1775,2	2256,3	78,9	76,9	811,3	1041,4	76,9	73,3	340,4	518,6	68,0	68,4
у т.ч. чавун та сталь	350,7	569,9	2,2	2,5	18,3	45,7	1,2	1,7	29,0	45,6	1,3	1,6	24,1	36,8	2,3	2,6	10,5	15,9	2,1	2,1
продукція хімічної промисловості	1904,1	2880,4	11,7	12,8	163,5	261,8	10,3	9,7	221,2	329,1	9,8	11,2	148,1	213,0	14,0	15,0	63,3	108,0	12,6	14,2
машини та обладнання	6106,8	7972,2	37,7	35,3	658,5	1007,8	41,5	37,5	969,9	1166,6	43,1	39,7	402,5	513,4	38,1	36,2	171,9	257,4	34,3	34,0
зокрема телекомунікаційне обладнання	735,5	789,2	4,5	3,5	67,2	82,5	4,2	3,1	157,4	167,4	7,0	5,7	36,8	43,4	3,5	3,1	42,6	49,5	8,5	6,5
транспортне обладнання	2087,6	2133,9	12,9	9,4	107,8	117,1	6,8	4,4	350,8	346,2	15,6	11,8	165,7	165,4	15,7	11,7	36,3	46,8	7,3	6,2
автомобілебудування	1366,1	1478,9	8,4	6,5	75,5	89,9	4,8	3,3	294,4	286,0	13,1	9,7	111,5	129,0	10,6	9,1	25,4	30,9	5,1	4,1
продукція текстильної промисловості	303,5	389,7	1,9	1,7	16,7	16,2	1,1	0,6	28,7	39,6	1,3	1,3	12,6	15,5	1,2	1,1	4,5	7,0	0,9	0,9
одея	473,1	576,8	2,9	2,6	6,4	12,3	0,4	0,5	91,1	106,3	4,0	3,6	35,4	44,2	3,4	3,1	15,7	18,4	3,1	2,4

Розраховано за: WTO STATS. URL: <https://stats.wto.org/>

Поруч із загальними тенденціями, властивими для усіх досліджуваних країн, можна говорити й про специфіку окремих лідерів щодо зміни структури свого експорту. Так, наприклад, якщо для світової торгівлі та експорту більшості країн властиве зменшення питомої ваги продукції автомобілебудування, Китай, навпаки, збільшує цей показник. США і Японія дещо збільшили питому вагу сільськогосподарської продукції у товарному експорті, тоді як для світу та інших лідерів властиве зменшення цього показника. Однак, оскільки питома вага цих статей експорту не надто велика, такі зміни не впливають суттєво на загальну картину.

Не менш цікавим є аналіз структури імпорту (табл. 4). У її змінах теж можна виділити як загальні тенденції, так і певні особливості, властиві для окремих країн. Так, наприклад, симетричною тенденцією до зростання питомої ваги експорту продукції видобувної галузі є також зростання її частки у імпорті. Однак якщо стосовно експорту лідерська позиція належала США, то в імпорті як за абсолютними, так і за відносними показниками найбільшим покупцем є Китай. За період з 2016 по 2021 р. частка палива та корисних копалин у китайському імпорті зросла майже в 1,5 рази (з 20,5 до 29,4%). Приблизно такою ж є питома вага цих товарів і у японському імпорті, хоча загальна їх вартість майже у 3,5 рази менша ніж у Китаю. Така висока питома вага в імпорті корисних копалин та енергоносіїв є не тільки відображенням відносної незабезпеченості економік Китаю та Японії власними природними ресурсами, а й свідченням їх прискореного економічного зростання порівняно з іншими розвиненими країнами.

Найбільшу питому вагу як у світовому імпорті, так і в імпорті кожної країни займають машини та транспортне обладнання (виключення становить Японія, де частка цієї продукції та корисних копалин і палива практично однакові). Цей показник має стійку тенденцію до зменшення, хоча й залишається досить високим: для більшості країн він коливається у межах 34-38%. Важливо зазначити, що Китай, Японія та Нідерланди імпортують головним чином машини виробничого призначення, тоді як США та Німеччина віддають перевагу транспортним засобам.

Якщо ж говорити в цілому, то тенденції у зміні структури імпорту є більш синхронізованими для країн-лідерів, ніж зміни у структурі експорту.

Для оцінки ступеню синхронізації структури світової торгівлі та зовнішньої торгівлі країн-лідерів розрахуємо коефіцієнти кореляції цих структур. Як видно з табл. 5, коефіцієнти кореляції продуктової структури зовнішньої торгівлі країн-світових лідерів та світу в цілому мають надзвичайно високі значення. Найбільш пов'язаною зі світовою структурою експорту є структура експорту США, а світового імпорту – структура імпорту Німеччини. Це не тільки підтверджує гіпотезу про вирішальний вплив на світові ринки саме цих країн-лідерів, але й дає підстави для прогнозування світових тенденцій на підставі вивчення зовнішньої торгівлі окремих країн. Заради справедливості, слід зазначити, що ступінь тісноти зв'язку у 2021 р. виявилась дещо нижчою ніж у 2016 р. (за виключенням Нідерландів), залишаючись при цьому не просто суттєвою, а вирішальною.

Таблиця 5

**Коефіцієнти кореляції продуктової структури зовнішньої торгівлі
країн-світових лідерів та світу в цілому**

Країна	Експорт		Імпорт	
	2016	2021	2016	2021
Китай	0,963	0,960	0,979	0,958
США	0,996	0,994	0,992	0,989
Німеччина	0,969	0,964	0,997	0,996
Нідерланди	0,974	0,984	0,985	0,993
Японія	0,944	0,938	0,953	0,947

Таким чином, проведений аналіз показав, що в укрупненій географічній структурі світової торгівлі відбуваються зміни, які пов'язані зі швидким розширенням питомої ваги азійського регіону. Північна Америка та Європа втрачають свої позиції як за загальним показником міжнародного товарообігу, так і за окремими його складовими. Тривале від'ємне зовнішньоторгове сальдо Північної Америки (головним чином, за рахунок США) буде й надалі послаблювати її позиції, що призведе до посилення конкуренції та напруженості у відносинах з азійськими країнами (перш за все, Китаєм).

Деталізація дослідження географічної структури у розрізі окремих країн дозволила виділити п'ять з них, які займають лідируючі позиції. Проведений аналіз продуктової структури експорту та імпорту підтвердив наявність як загальних тенденцій у її змінах, так і особливості окремих країн. Не дивлячись на останнє, виявлений надзвичайно тісний зв'язок між продуктовою структурою зовнішньої торгівлі країн-світових лідерів та світу в цілому. Це дає підґрунтя для поширення висновків щодо тенденцій, яку будуть виявлені для країн-лідерів, на світову торгівлю взагалі.

Список використаної літератури

1. Global Trade Report 2022. Thomson Reuters Institute. URL: <https://www.thomsonreuters.com/en/reports/global-trade-report-2022.html>
2. WTO STATS. URL: <https://stats.wto.org/>
3. Pim de Zwart and Jan Luiten van Zanden. The origins of globalization: world trade in the making of the global economy, 1500-1800. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 338 p. ISBN: 978-1-108-44713-3.
4. Modern global trade and the Asian regional economy. Springer Singapore, 2018. 145 p. ISBN: 978-981-13-0374-6
5. Пахуча Е. В. Місце і розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин. *Економіка і суспільство*, 2017, №13. С. 118-123.
6. Доленко Л. Х., Переяславська В. О. Особливості розвитку світової торгівлі в контексті сучасних теорій міжнародної торгівлі. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2018. Т.23. Вип. 5 (70). С.17-19.
7. Kibalnyk L., Cherkashchenko A. Theoretical and practical approaches to modeling world exports of goods and services in the conditions of geoeconomic

transformations. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, 2021, No 2.

8. Ковтун Т. Д., Магалова В.А. Сучасний стан і перспективи розвитку міжнародної торгівлі товарами. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. С. 101-107.

9. Гордєєва Т.Ф. Інтенсивність міжнародної торгівлі як індикатор ступеня міжнародної торговельної інтеграції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 27(1). С. 27–32.

10. Залізнюк В.П. Державне регулювання зовнішньоторговельних відносин у країнах Європейського Союзу. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. №1 (13). С. 161-168.

11. Христенко Л. М., Крамчанінова А. О., Швецова О. В. Вплив глобальних загроз на формування тенденцій розвитку міжнародної торгівлі. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 2021. (3 (267)), С. 41-47.

References

1. Global Trade Report 2022. Thomson Reuters Institute. Available at: <https://www.thomsonreuters.com/en/reports/global-trade-report-2022.html> (Accessed 15 November 2022) (in English).

2. WTO STATS. Available at: <https://stats.wto.org/> (Accessed 17 October 2023) (in English).

3. Pim de Zwart and Jan Luiten van Zanden (2018). *The origins of globalization: world trade in the making of the global economy, 1500-1800*. Cambridge: Cambridge University Press, 338 p. ISBN: 978-1-108-44713-3 (in English).

4. *Modern global trade and the Asian regional economy*. Springer Singapore, 2018. 145 p. ISBN: 978-981-13-0374-6 (in English).

5. Pahucha, E. V. (2017). *Mistse i rozvytok mizhnarodnoyi torhivli v systemi mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn* [Place and development of international trade in the system of international economic relations]. *Ekonomika i suspil'stvo* [Economy and society], no. 13, pp. 118-123 (in Ukrainian).

6. Dolenko, L. Kh., Pereyaslavka, V. O. (2018). *Osoblyvosti rozvytku svitovoyi torhivli v konteksti suchasnykh teoriy mizhnarodnoyi torhivli* [Peculiarities of the development of world trade in the context of modern theories of international trade]. *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova* [Bulletin of ONU named after I.I. Mechnykova], vol. 23, issue 5 (70), pp.17-19 (in Ukrainian).

7. Kibalnyk, L., Cherkashchenko, A. (2021). Theoretical and practical approaches to modeling world exports of goods and services in the conditions of geoeconomic transformations. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, no 2 (in English).

8. Kovtun, T.D., Magalova, V.A. (2018). *Suchasnyy stan i perspektyvy rozvytku mizhnarodnoyi torhivli tovaramy* [The current state and prospects for the development of international trade in goods]. *Biznes Inform* [Business Inform], no. 3, pp. 101-107 (in Ukrainian).

9. Gordeeva, T.F. (2017). *Intensyvnist' mizhnarodnoyi torhivli yak indykator stupenya mizhnarodnoyi torhovel'noyi intehratsiyi* [The intensity of international trade as an indicator of the degree of international trade integration]. *Naukovyy*

visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University], issue 27(1), pp. 27–32 (in Ukrainian).

10. Zaliznyuk, V.P. (2021). *Derzhavnerehulyuvannyazovnishn'otorhovel'nykh vidnosyn u krayinakh Yevropeys'koho Soyuzu* [State regulation of foreign trade relations in the countries of the European Union]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnya* [Expert: paradigms of legal sciences and public administration], no. 1 (13), pp. 161-168 (in Ukrainian).

11. Khristenko, L. M., Kramchaninova, A. O., Shvetsova O. V. (2021). *Vplyv hlobal'nykh zahroz na formuvannya tendentsiy rozvytku mizhnarodnoyi torhivli* [The influence of global threats on the formation of trends in the development of international trade]. *Visnyk Skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalya* [Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after Volodymyr Dal], no. 3 (267), pp. 41-47 (in Ukrainian).

STRUCTURAL CHANGES IN INTERNATIONAL TRADE OF WORLD LEADERS

Alisa S. Mahdich, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: engprog@duan.edu.ua

Serhii Kuzminov, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: kuzminov@duan.edu.ua

DOI 10.32342/2074-5362-2022-2-33-5

Keywords: *international trade, exports, imports, structure of foreign trade, structural changes, world markets*

The article examines the impact of structural changes in trade flows of leading countries on the state of the global economy, trends in its qualitative changes, and the consequences of this process. The analysis of the works of domestic and foreign scientists on this issue gives understanding of the lack of research on certain elements and factors that affect the dynamics of processes occurring in modern trade against the background of global economic events and shifts, such as Brexit, the COVID-19 pandemic, Russian aggression against Ukraine, etc. Therefore, to understand the general trends in the development of international trade and the world economy as a whole, special attention should be paid to the study of changes occurring in the foreign trade of key players, the leaders of global trade.

An analysis of the aggregated geographic structure of world trade shows a clear separation of three regions where the centers of export and import of goods are concentrated: Asia, Europe, and North America. Three other large regions (Africa, South and Central America, Australia and New Zealand) cannot have a significant impact on the overall situation, as their combined share in world trade is only about 7.5%. The last six years have seen continuing trends of changes in the group of leaders, which are connected with the further redistribution of world markets, continue. But, if North America did not manage to achieve a positive trade balance, even during the tough foreign trade policy of D. Trump, Europe and Asia, however, maintained an excess of exports over imports, although imports grew more dynamically.

Five leading countries have been identified by the indicator of total turnover in 2021. These five include China, the US, the Netherlands and Japan. They represent the three centers of world trade. Their total share in world exports is 37.4%, and in world imports - 38.0%. This gives reason to hypothesize that the general state and structure of world trade largely depend on the activities of these countries. Examining the changes that have taken place in the

product structure of exports, it is possible to highlight several trends that are common to all leading countries. First of all, over the last 6 years, the specific weight of fuel and mineral supplies to the world market has increased in the structure of both global exports and all leading countries' exports. Secondly, the growth of the specific weight of exports of chemical industry products can be attributed to the general trends of both world trade and certain leading countries. Thirdly, in contrast to the previous two upward trends, the share of trade in telecommunications equipment shows an overall downward trend.

To assess the degree of synchronization of the structure of world trade and foreign trade of the leading countries, the correlation coefficients of these structures have been calculated. The most closely related to the world export structure is the US export structure, and the most closely related to the world import structure is the Germany's import structure. This not only confirms the hypothesis about the decisive influence of these leading countries on world markets, but also provides grounds for forecasting world trends based on the study of foreign trade of individual countries.

Thus, the conducted analysis showed that certain changes are taking place in the aggregated geographical structure of world trade, which are associated with the rapid expansion of the specific weight of the Asian region. North America and Europe are losing their positions both in terms of the international trade turnover and in terms of its individual components. The analysis of the product structure of exports and imports has confirmed the presence of both general trends in their changes and the peculiarities of individual countries. Despite the latter, a very close connection has been found between the product structure of foreign trade of world leaders and the world as a whole. This provides a basis for extending the conclusions regarding the trends that will be revealed for the leading countries to world trade in general.

Одержано 24.10.2022.